

АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Постановка проблеми. Професійна підготовка вчителя іноземних мов еволюціонувала разом зі змінами в цілепокладанні навчання й виховання, в головних підходах до професійних характеристик і фахових якостей педагога. Сучасна підготовка майбутніх учителів іноземних мов відбувається в контексті інтеграційних і глобалізаційних процесів, а також розвитку системи неперервної освіти в Україні. Розширення міжнародного співробітництва України вимагає підготовки кваліфікованих фахівців зі знанням іноземної мови.

Реалізація Національної доктрини розвитку вищої освіти передбачає оновлення змісту, форм і методів підготовки педагогічних кадрів, вивчення та використання прогресивних інноваційних технологій. Розвиток системи вищої педагогічної освіти передбачає удосконалення методичної підготовки вчителів іноземних мов, оскільки їх професійний рівень значною мірою залежить від методичних знань і вмінь.

Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов включає уявлення про механізми сприйняття іншомовної інформації на відповідних вікових етапах, знання про ефективні методи та прийоми навчання предмета, шляхи оцінювання результатів роботи школярів, уміння застосовувати здобуті знання на практиці. Потребують оновлення як зміст методичної підготовки, так і форми та прийоми роботи зі студентами в процесі ознайомлення їх з методикою навчання предмета, оскільки професійні вміння вчителя іноземних мов значною мірою залежать від того, як навчали його самого.

Удосконаленню організаційно-дидактичних підходів до професійної підготовки вчителів іноземних мов сприятиме вивчення та впровадження прогресивних ідей досвіду високорозвинених країн. До таких країн належить і США, система вищої освіти якої визнана однією з найкращих у світі.

Аналіз останніх публікацій. Вивчення літературних джерел свідчить про посилення інтересу багатьох дослідників до проблем становлення і розвитку системи педагогічної освіти в США. **Теоретичну основу дослідження** становлять праці українських і російських учених із проблем: теорії освітніх систем та їх розвитку (А. Алексюк, В. Безпалько, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); професійної підготовки вчителя (Є. Барбіна, З. Большакова, О. Глузман, О. Дубасенюк, Г. Нагорна, О. Пехота, Н. Сидорчук та ін.); трансформації освіти у світовому просторі (Б. Вульфсон, М. Лещенко, З. Малькова, І. Марцинківський, Л. Пуховська) та в окремих країнах (Великій Британії та її регіонах – Н. Авшенюк, Ю. Алфьоров, І. Задорожна, Ю. Кіщенко, О. Леонтєва, А. Парінов, Н. Федорова; США – Т. Кошманова, І. Пентіна, О. Пономарьова, Р. Роман); методики навчання іноземних мов (Л. Калініна, С. Ніколаєва, В. Редько та ін.). Питанням викладання іноземних мов в університетах США та особливостям двомовного навчання присвячені праці Ж. Антонович, К. Карапетяна, С. Макушевої, Р. Антонюк. Важливим джерелом для вивчення цієї проблеми слугували роботи американських авторів Дж. Бен-Девіда, С. Брігмана, Дж. Брубахера, Р. Вольфа, А. Джонстоуна, Д. Джонсона та Р. Джонсона, Г. Дрейка, Дж. Імхоффа, К. Керра, С.Д. Крашена, Дж. Лунда, Г. Перкінсона, О. Оришкевича, П. Сеттлера, Д. Стівенсона, Р. Сторра, Ф. Персиваля Ч.Дж. Пінга, Б. Уоткінза, П. Феншама, Л. Хаббард та інших.

Мета статті. Вивчення літературних джерел показало, що проблема підготовки вчителів іноземних мов, а саме її організаційний аспект у педагогічному досвіді США, детально не вивчалася, що і визначило мету статті – розкрити форми організації навчальної діяльності майбутніх учителів іноземних мов у вищій школі США.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення досвіду реалізації мовної підготовки у вищих навчальних закладах США показує, що вивчення іноземних мов визначалось роллю тієї або іншої мови в певний історичний період. Розвиток соціально-економічної сфери, політичні події, глобалізаційні, інтеграційні та імміграційні процеси суттєво впливали на зацікавленість у вивченні окремих мов у певний історичний період. Водночас стрімкий розвиток університетської освіти в США, який відбувався за рахунок акумуляції і селекції європейського досвіду, дозволив мовній підготовці посісти чільне місце як у системі традиційної гуманітарної підготовки, так і загалом у системі педагогічної освіти.

Освітня діяльність у вищій школі США припускає різні форми організації навчальних занять: лекційні заняття, семінари, тьюторіали, науково-дослідну роботу студентів, лабораторний практикум, проектування, коопероване навчання, індивідуальні консультації, самостійну роботу, дистанційне навчання, практичну підготовку тощо [1, с. 14]. Окрім того, вищий навчальний заклад може самостійно визначати й інші форми навчальних занять.

Формально лекція й досі залишається традиційною формою і ключовим елементом будь-якого курсу у вищих навчальних закладах США. Частота і тривалість лекцій змінюються залежно від курсу, але не всі курси передбачають щоденне перебування в аудиторії. Лекції використовують для надання інформації про певну частину курсу чи предмета.

Необхідно зауважити, що останнім часом в американській педагогічній практиці спостерігається недовіра з боку викладачів і студентів до лекційної форми організації навчання. Методисти США вважають, що лекція є не повною мірою демократичною, оскільки припускає, що викладач знає все, студент – нічого. Крім цього, існують суто педагогічні причини для недовіри, зокрема той факт, що традиційна лекція зорієнтована в основному на передачу інформації, а розумова діяльність студента в такій ситуації не завжди є активною. Поява комп'ютерів, доступ до численних інформативційних джерел, розвиток новітніх інформаційних технологій привели до змін у ставленні до лекційних занять як домінуючої форми навчання, а також до змін у характері і спрямованості позааудиторних занять, метою яких стали розвиток інтересу до дисципліни, визначення місця цієї науки серед суміжних галузей. Іншими словами, першочергове завдання викладачів полягає у наданні інформації для самостійної роботи та творчого пошуку майбутніх фахівців у галузі викладання іноземної мови.

Американські педагоги і психологи рекомендують під час лекції стимулювати розвиток мислення студентів шляхом формулювання проблемних запитань до початку лекції, пояснення або тлумачення незрозумілих понять і термінів тощо. У будь-якому випадку лекція не повинна складатися лише з монотонного читання, з одного боку, і занотовування – з іншого. Це підтверджують і психологічні дослідження відомих психологів А. Джонстоуна і Ф. Персиваля, в яких на основі спостережень за поведінкою студентів на 90 лекціях, що читалися різними лекторами, фіксувалися перерви в увазі. Було з'ясовано, що в середньому кожні 10 хвилин на початку традиційної лекції та кожні 3–4 хвилини ближче до її кінця відбувається послаблення уваги студентів [2, с. 49]. Про це також свідчать і дослідження П. Феншама, який рекомендує починати лекцію з проблемних питань для концентрування уваги аудиторії навколо теми, що вивчається. Після цього за допомогою технології «мозкової атаки» пропонується обговорення проблем, що залишилися незрозумілими після перегляду попередньої лекції. Після пояснення ключових моментів лекції П. Феншам рекомендує роздати студентам картки для написання питань, що виникли у процесі пояснення матеріалу. На його погляд, іноді доцільно перервати читання лекції, якщо тема викликає живий інтерес і бажання аудиторії обговорити почуте [3].

Як свідчать результати дослідження американського педагога Дж. Лунда, подібна комунікація може дати більше користі, ніж непохитна вимога залізної дисципліни і тиші на

лекції. Він рекомендує за декілька хвилин до кінця заняття запропонувати студентам закрити зошити і на аркуші паперу викласти суть лекції у зручній для них формі. Така вправа допомагає відтворити в пам'яті викладений матеріал, виокремити його ключові елементи і виявити необхідність повторення певного матеріалу. На думку Дж. Лунда, найбільш ефективними з позицій активності, розвитку самостійної діяльності і критичного мислення на лекції є такі прийоми: структурований план лекції з пропущеними ключовими словами; використання діаграми з пропущеною назвою, яку необхідно вказати після прослуховування лекції; пояснення до малюнків або схем; використання прикладів під час доведення або спростування інформації в лекції; незавершені твердження; коротка анотація лекції на основі трьох ключових пунктів; парафраза; форум (виступ експерта з окремої проблеми, після якої слухачі формулюють питання, які їх цікавлять); презентація командами індивідуального завдання, отриманого на початку лекції з елементами дискусії [4, с. 67–68].

Практика роботи з майбутніми учителями іноземних мов засвідчує, що ефективними прийомами є підтвердження або спростування окремих положень, викладених у лекції; формулювання кейс-запитань (питання щодо вигаданої проблемної ситуації); обмін інформацією та питаннями у міні-групах; виклад матеріалу у формі прес-конференції; підтвердження окремих положень у лекції прикладами; використання спеціально запланованих пауз для з'ясування ступеня розуміння інформації; використання вербальних і невербальних засобів комунікації для сигналізації про зміну теми або переходу до іншої проблеми; виокремлення часу у кінці лекції для дискусійних питань тощо.

Нам імпонує підхід відомих американських дидактів Д. Джонсона та Р. Джонсона, які вважають ефективним прийомом читання лекцій вз елементами сфокусованого обговорення, яке вони поділяють на 3 типи: початкове сфокусоване обговорення, обговорення-звернення до партнера, кінцеве сфокусоване обговорення. *Початкове сфокусоване обговорення* спрямоване на визначення відомої інформації з теми лекції, а також на створення атмосфери і настрою, що сприяють учінню. Лекцію вони пропонують планувати за допомогою серії питань, які обговорюються в трійках або парах. *Обговорення-звернення до партнера* відбувається після кожних 10–15 хвилин. Завдання (на 3–4 хвилини) для невеликого обговорення пропонуються парам після кожного періоду. Метою такого обговорення є забезпечення активних роздумів студентів за поданими завданнями, кожне з яких включає 4 компоненти: формулювання відповіді на запитання; обговорення відповіді з партнерами; уважне прослуховування відповіді партнера; формулювання нової відповіді. *Кінцеве сфокусоване обговорення* спрямоване на узагальнення вивченого матеріалу (4–5 хвилин), підготовку до виконання самостійної роботи і вивчення нового матеріалу на наступному занятті [5, с.13–15].

Аналіз прийомів організації лекції педагогами К. Бейном, Р. Вілсоном, Дж. Горном, А. Джонстоуном, Дж. Макгрегором, Ф. Персивалем, П. Фредеріком показав, що вони орієнтовані на продуктивну індивідуальну або колективну навчальну діяльність, вимагають постійного вдосконалення, базуються на проблемно-пошуковому та особистісно діяльнісному підходах, спрямовані на розвиток критичного мислення та творчих навичок.

Обговорення одержаної на лекціях інформації відбувається, як правило, на *семінарському занятті* – формі навчання, яка базується на активній участі студентів у процесі навчання, а не на пасивному сприйнятті чи простому відтворенні матеріалу, а також надає їм можливість вступати у прямий контакт з викладачами. На таких заняттях від майбутніх учителів очікують конструктивних думок та узагальнень щодо проблеми, яка розглядається. Різновидом семінару є вільна *групово дискусія*, *мікродискусія*, де викладач виступає у ролі слухача. Основна мета такого заняття – формування критичного мислення майбутніх учителів, комунікативних здібностей, стимулювання самостійності та активності,

розвиток умінь обговорювати проблеми та знаходити шляхи їхнього розв'язання, з'ясовувати причини розходжень у думках та оцінках, здійснювати обмін досвідом.

Обговорення зі студентами окремих проблем, що виникають під час вивчення фахових дисциплін, висловлення зауважень і відгуків щодо виконуваних робіт відбуваються на *індивідуальних консультаціях*, які користуються особливою популярністю.

Лабораторний практикум розглядається як важлива складова навчального процесу формування кваліфікованого фахівця, оскільки вважається, що саме в фонологічних лабораторіях майбутній фахівець з іноземних мов знайомиться з фонетичними та фонологічними процесами.

Цікавою формою, на наш погляд, є організація виїзних тренувальних занять, спрямованих на поєднання практичного і теоретичного навчання під назвою «Lunch and learn». Суть таких занять полягає у проведенні їх на свіжому повітрі в неформальних умовах, де під керівництвом консультанта студенти діляться своїм досвідом, обговорюють проблеми, прагнучи спільно дійти до їхнього правильного розв'язання.

Основним шляхом оволодіння навчальним матеріалом для майбутніх вчителів є *самостійна робота*, зміст якої за конкретною дисципліною визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Організація самостійної роботи передбачає можливість отримання необхідної консультації з боку фахівців. Важливе значення надається індивідуальним завданням для розвитку творчого мислення, самоосвітньої діяльності. Головним результатом самостійної роботи є розвиток навичок роботи з дітьми, а також розвиток умінь здобути результат. Самостійно виконуючи завдання, беручи участь у групових заходах, створюючи кінцевий продукт у вигляді доповідей, проектів, нотаток, майбутній вчитель розвиває та формує в собі нове ставлення до праці, життя, дітей, процесу навчання і виховання, своєї професійної діяльності тощо. Чимале значення має формування у майбутніх учителів орієнтації на спільну діяльність і взаєморозуміння, повагу, прагнення отримати позитивний результат всупереч труднощам і перешкодам.

Ефективність самостійної роботи майбутніх учителів іноземних мов значною мірою залежить від шляхів її організації. Необхідними умовами ефективної організації самостійної роботи є ясність і чіткість параметрів роботи, досконало розроблені інструкції та рекомендації до виконання, чітко встановлені вимоги до очікуваних результатів, критерії оцінювання виконаної роботи. Оцінка повинна відображати зв'язок витрат з результатом, мати порівняльний характер. Самостійна робота студентів здійснюється здебільшого за допомогою диференційованих завдань, які враховують індивідуальні особливості.

Позааудиторні заняття, які раніше відігравали допоміжну роль, на сучасному етапі розглядаються як одна з основних форм навчального процесу, де майбутній фахівець набуває необхідних знань, розвиває уміння і навички, готуючись до нової професійної діяльності. Тому в американських педагогічних коледжах різко змінилося співвідношення між годинами, які відводяться на аудиторні заняття і самостійну роботу на користь останньої. Оскільки відбувається скорочення лекційних годин, обов'язкові лекційні курси в більшості ВНЗ замінені елективними або доповнені індивідуальними видами навчання, груповими семінарами, індивідуальними консультаціями. Самостійній роботі відводиться близько 60% із загального обсягу годин.

Аналіз прогресивних ідей практичного досвіду вищої школи США показав, що підґрунтям успішного навчального процесу є «активне учіння», яке має на меті створення спільності інтересів усередині групи, в якій студенти думають про себе як про натхненників навчання один одного.

Таким чином, розглянуті форми організації навчальних занять для майбутніх учителів свідчать, що організація навчання ґрунтується на принципах особистісноорієнтованого

навчання, диференціації та індивідуалізації, активної співпраці. У педагогічній практиці США відбувається постійний пошук інноваційних форм організації навчання майбутніх учителів іноземних мов, які б дозволяли активізувати їхню пізнавальну діяльність і творче мислення.

Література:

1. Остроумова Н. В. Университетское образование в США : автореф. дис. на соиск. науч. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08. «Теория и методика профессионального образования» / Н. В. Остроумова. – М., 1980. – 16 с.
2. Johnstone A. Attention Breaks in Lectures / A. Johnstone, F. Percival // Education in Chemistry. – 1976. – Vol. 13. – P. 49.
3. Fensham P. Beginning to teach Chemistry / P. Fensham, R. Gunstone // The Contents of Science: A constructivist approach to its teaching and learning ; R. White (eds). – 3rd edition. – Washington, D.C. : Falmer Press, 1994. – P. 14–28.
4. Lunde J. P. Things for the First Three Weeks of Class / J. P. Lunde. – N. Y. : Teachers College Press, 2000. – 75 p.
5. Johnson D. Learning to lead teams: Developing leadership skills / D. Johnson, R. Johnson. – MN. : Interaction Book Company, 1997. – 98 p.

У статті розглянуто форми організації навчальної діяльності майбутніх вчителів іноземних мов у вищій школі США, зокрема: лекційні заняття, семінари, лабораторний практикум, індивідуальні консультації, самостійна робота.

Ключові слова: форми організації, вчитель, лекційні заняття, семінари, лабораторний практикум, індивідуальні консультації, самостійна робота.

В статье рассмотрены формы организации учебной деятельности будущих учителей иностранных языков в высшей школе США, а именно: лекции, семинары, лабораторный практикум, индивидуальные консультации, самостоятельная работа.

Ключевые слова: формы организации, учитель, лекции, семинары, лабораторный практикум, индивидуальные консультации, самостоятельная работа.

There have been considered organizational forms of studying activity during the professional training of future teachers of foreign languages in US higher school, such as: lectures, seminars, laboratory practice, individual counseling, self-learning.

Keywords: organizational forms, teacher, lectures, seminars, laboratory practice, individual counseling, self-learning.

УДК 796.072; 796.5
ББК 81.2 Англ.:75.81я1

Н.Д. Бондар
м. Вінниця, Україна

ІНОЗЕМНА МОВА - ФАХІВЦЯМ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Постановка проблеми. У сучасних умовах вивчення іноземної мови у вищих закладах освіти є важливим напрямком оптимізації підготовки нової генерації фахівців, максимального задоволення освітніх потреб особистості та суспільства, диференціації професійної підготовки, умовою, за якою наша країна входить до світового освітнього простору.

Законом України «Про освіту» визначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості і найбільшої цінності суспільства; розвиток її талантів; розумових і фізичних здібностей; виховання високих моральних якостей; формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору [1].